

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2011 m. lapkričio 4 d. *

Garbė tiems, kurie parodė vienybę ginti laisvę ir nepriklausomybę

Šiemet minime 55-ąsias Vengrijos revoliucijos metines. Lietuva yra glaudžiai susijusi su Vengrijos revoliucijos įvykiais, nes tuomet drąsus mūsų žmonės nepabūgo išreikštį solidarumo su vengrų tauta. Tą atmintiną Veli-

mušami, areštuojami, vėliau atleidžiami iš pareigu, šalinami iš mokymo įstaigų. Sovietų okupacijos sėlygomis buvome patyrę žiaurų partizaninio karo nuslopinimą, lagerius, tremtį dėl to, kad norėjome būti laisvi, turėti

su kuria mus sieja gilios istorinės sąsajos (Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Jogailos santuoka su Vengrijos ir Lenkijos karaliaus Liudviko I dukterimi Jadvyga, vėliau Jozefaičių dinastijos atstovų tapimas Vengrijos karaliais,



Vengrijos revoliucijos 55-ųjų metinių minėjimo dalyviai

nių dieną Kaune ir Vilniuje buvo surengtos viešos protesto akcijos, reikalaujančios laisvės Vengrijai ir Lietuvai. Prieš taikius protestuotojus okupacinės sovietų sistemos jėgos struktūros ēmėsi brutalų represiją: žmonės buvo

laisvą nepriklausomą valstybę, savo kalbą, tradicijas, pačius, kultūrą. Sovietinis režimas dėjo dideles pastangas, siekdamas mus nutautinti, nuasmeninti ir palikti tik Sovietų sąjungos beveide dažini. Žinia, kad vengrų tauta,

Transilvanijos kunigaikščio Stepono Batoro išmintingas Lietuvos valdymas, vengrų karvedžio Gašparo Bekešo kovos už mūsų šalies interesus), priešinasi pavergejams, ižiebė stiprū solidarumo jausmą.

(keliamas į 4 psl.)

Kaune paminėtos Vėlinių įvykių metinės

Spalio 26 dieną Kauno seniūnijoje kapinėse prie prieš penkerius metus atidengtos atminimo lentos, įamžinios 1956 metų Vengrijos revoliuciją ir po to kilusią solidarumo demonstraciją Kaune, paminėtos 55-osios Vėlinių įvykių metinės.

I minėjimą susirinko Vengrijos ambasados darbuotojai, Kauno savivaldybės politikai, Kauno Stasio Lozoraičio vidurinės mokyklos, Vinco Kudirkos progimnazijos ir Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gimnazijos moksleiviai, kauniečiai.

Vengrijos ambasadorius J.E. Zoltan Pecze minėjime sakė:

„Prieš 55 metus dviejų engiamų centrinės Europos tautų – vengrų ir lietuvių – istorijos tékmė susitiko čia, šiame Kauno parke, kuriame tuo metu buvo kapinės. Kauno gyventojai, kurie susitiko čia paminėti Vėlinių, pradėjo tai-kią demonstraciją, palai-

kančią Vengrijos revoliuciją, prasidėjusią spalio 23 dieną Budapešte. 1956-aisiais Vengrijos revoliucija davė naują viltį Lietuvai, kurioje ginkluotas pasipriešinimas miškuose išsilankė iki 6-ojo dešimtmečio vidurio.

Vengrijos revoliucija buvo kur kas daugiau negu nepatenktinė žmonių riaušės. Vos per kelias dienas komunistų

valdžios struktūros nustojo egzistuoti visose šalies gyvenvietėse ir buvo suformuota nauja koalicinė vyriausybė, kuri paskelbė nepriklausomybę. Sovietų Sąjunga buvo priversta atitraukti savo pajėgas, dislokuotas Vengrijos žemėje, nes netgi Raudonosios Armijos šauktiniai buvo įkvėpti revoliucijos dvasios.

(keliamas į 4 psl.)



Gelių vainikai prie atminimo lentos Vėlinių įvykiams Kaune įamžinti

Jolitos Navickienės nuot.

Prisiminimų popietė Gražiškiuose

Gražią spalio 23-iosios sekmadienio popietę nemažas būrelis žmonių rinkosi į Gražiškius, vieną iš gražiausių Vilkaviškio rajono vietovių. Rajono laikraštis „Santa“ skelbė, kad į renginį kviečiami „gražiškių krašto žmonės, kuriems likima teko prisiliesti prie rezistencinių kovų, būti ištremtiems arba blaškytis karo audrose“.

Jau penktą kartą dalyvaujančių renginyje, į kurį susirinko žmonės iš Kybartų, Vilkaviškio, Marijampolės ir, žinoma, tie, kuriems istorinės atminties gaivinimas yra labai svarbus. Džiaugiasi susitikusi su tais, kurie nuo 1995 metų, kai J.Brokas Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios šventoriuje pastatė kryžių, įamžinusį žuvusiu partizanų atminimą, organizuoja jų atminimo pagerbimą. Tai Jonas Astauskas, Alfonsas Paliulis, močėsi su kai kuriais iš partizanų, ir Laisvės kovotojo sesuo Onu-

ansambliais. Žuvusiu partizanų atminimui pagerbtas tylos minutė ir himnu. Supleveno žvakų liepsnelės, prie kryžiaus pražydo rudeninės gėlės...

Po susikaupimo valandėlės buvome pakvesti sodinti ąžuoliuką. Šios iniciatyvos autorius – miškininkas Algiris Dubickas. Ten, kur kertasi keliai, „prie senos stotelės“ žaliuos du ąžuolai: vienas – žuvusiu partizanų atminimui, kitas – Lietuvos prezidentės D.Grybauskaitės atvykimo į Gražiškius proga. Šis ąžuolėlis, reikia tikėtis, auga, nes anksčiau pasodintą sunaikino piktavalė ranka.

Kai po medelių sodinimo įėjome į bendruomenės namus, kur turėjo įvykti patriotinė literatūrinė popietė, mąsciau, jog buvo teisus šviesaus atminimo Vilius Bražėnas, žymus publicistas: „Practices stiprybė neįsemiamama. Tačiau kiekvienas patriotas lietuvis privalo tos stiprybės



Žuvusiu partizanų atminimui pasodinome ąžuoliuką

tė Navikaitė-Skilandienė – prisipažinusieji, kad jiems tai „iki gyvenimo pabaigos“.

Sv. Mišias už žuvusius partizanų aukojo Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios klebonas Dainius Gurevičius. Jis priminė susirinkusiams pagrindinius Dievo įsakymus. Meilė Tėvynei – vienas iš galtingiausių jausmų, atvedęs į Laisvės kovotojų gretas B.Jonušaitį, J.Povilaitį, A.Naviką, A.Oką, J.Misiukevičių, V.Pėčelių, P.Lenką, A.Vikertą.

Po sv. Mišių bažnyčios šventoriuje prie kryžiaus partizanų atminimui valandėlė susikaupėme, meldėmės ir giedojome kartu su P.Karužos kuopos šaulių ir „Gražupio“

šaltinių papildyti savo veiklos stiprybės lašeliais. Kad pratėjties šaltinių neišliktausira“.

Renginyje gražiai pasirodė Aldonas Krapavickienės folklorinis ansamblis „Gražupis“. Jam talkino P.Karužos kuopos šauliai, vadovaujami Algimanto Šerono. Nenuilstančių bendruomenės narių paraginti dainavome patriotines tremtinės ir partizanų dainas, prisiminami tuos, kurie „turgavietės purvynė krauju parašė – Lietuva“. Jaudinamai skambėjo Apolinaro Ulevičiaus iš Vilkaviškio skaitomas buvusios tremtinės Staselės Čepalaitės-Simonaitienės eilės iš jos knygos „Metų tékmėje“.

(keliamas į 5 psl.)



Pilietinė visuomenė bus sukurta

„Komunizmas stengesi suvienodinti viską nuo Vladivostoko iki Berlyno: valstybių struktūras, parduotuvius vitrinas, miestų mikrorajonus ir panašiai. Vadinas, stengiasi – ir kartais labai žiauriai – sunaikinti visus skirtumus tarp tautų ir tautinių mažumų. Ir negi buvo galima tikėtis, jog po tokio spaudimo, staiga atsiradus vakuumui, ji užpildys kas kitas, o ne nacinalizmas.

Manau, kad turės praeiti daug laiko, kol bus sukurta pilietinė visuomenė, kurioje būtų gerbiami visi mūsų individualumo lygmenys, kurioje būtų tinkamai vertinama ir tautinė individualybė, neįskeliant jos virškitų ir nekuariant iš jos ideologijos, nei valstybės istorijos pagrindo, – taip kalbėjo Čekijos ir Slovakijos prezidentas Vaclavas Havlas (žr. „Lietuvos aidas“, 1992-02-14 „Keistoji postkomunizmo epocha.“)

Du atkurtos demokratinių Lietuvos Respublikos dešimtmečiai akivaizdžiai parodė, kad pilietinės visuomenės kūrimu ir stiprinimu reikia rūpintis visą laiką.

Sekčia iniciatyva

Tarp daugelio kitų ir pirmieji Krašto apsaugos departamento ir Krašto apsaugos ministerijos pareigūnai émësi konkretaus darbo. Jų iniciatyva spalio 21 dieną Klaipėdos apskrities viešojoje Ievos Simonaitytės bibliotekoje buvo surengtas seminaras tema „Lietuvos kariuomenės atkūrimas ir Rusijos kariuomenės išvedimas iš Lietuvos. Iššūkiai, darbai ir problemas“ iš renginių ciklo „Krašto apsaugai-21“. Renginio organizatoriai i bibliotekos fondus įnešė ir savo indėli – padovanojo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos išleistų naujausių leidinių.

Seminario programe buvo numatyta parodyti KAM indėlį atkuriant valstybingumą ir atskleisti veiksnius, daariusius įtaką okupacinių kariuomenės išvedimui. Pranėjai ir kalbėjusieji: Nepriklausomybės atkūrimo Akto signatarai prof. Romualdas Ozolas, pirmasis krašto apsaugos ministras Audrius Butkevičius, bei dimisijos generolas Česlovas Jezerskas, atsargos pulkininkas Jonas Gečas, atsargos pulkininkas Ignas Stankovičius, Klaipėdos meras Vytautas Čepas ir konferencijos vedėjas atsar-

Klaipėdiečiai domėjos kariuomenės istorija

gos pulkininkas Arūnas Duvalčius, akcentuodami esminius faktus bei teiginius, išsamiai nušietė Lietuvos kariuomenės atkūrimo ir Rusijos kariuomenės išvedimo esminės svarbos faktus ir teiginius. Seminaro dalyviai: Plungės rajono Alsėdžių vidurinės mokyklos, Klaipėdos „Aukuro“, Vytauto Didžiojo gimnazijų vyrėsiųjų klasių moksleiviai ir mokytojai, Klaipėdos universiteto Istorijos fakulteto studentai ir dėstytojai, KASP Žemaičių apygardos 3 rinktinės, KASP Dragūnų komojo bataliono, Karinių jūrų pajėgų kariškiai, Klaipėdos apskrities jūrų šaulių 3 rinktinės, Klaipėdos PKTS nariai ir miesto visuomenė. Seminaro organizatorių siekis parodyti jauniems pilieciams dviejų svarbių Atgimimo problemų sprendimo eigą buvo įvykdytas, nes renginio dalyviai netik idėmiai išklausė pranešimus, bet ir aktyviai dalyvavo diskusijoje.

Suvereniteto įgyvendinimo eiga

Pirmasis krašto apsaugos ministras Audrius Butkevičius savo pranešime teigė, kad išvedus Rusijos kariuomenę iš Lietuvos, „teks paiksti per šimtmečius įsigalėjusias svetimas įtakas“. Todėl pranešėjo nuomone, „mes priėmome būti patys aktyviausi Europos ir pasaulio saugumo, stabilumo, taikos užtikrinimo procesu dalyviai“. Mat nūdien tapo aišku, kad né viena valstybė šiandien nepajęgi garantuoti savo saugumo pati viena, o Nepriklausomybė yra svarbiausias valstybės piliečių interesas. Siekiant įgyvendinti atkurtos valstybės suverenitetą, teko parengti teisinį pagrindą ir pirmąsias sukarintas struktūras.

Niekada neužgeso viltis atkurti Nepriklausomybę

Būtina priminti kai kurios Atgimimo istorijos momentus. Sovietų sajungoje politinė, ekonominė krizė pasiekė neišvengiamą grėsmingą virsmo fazę. Komandinė ekonomika pasirodė neišgalinti aprūpinti visuomenę būtiniausiais maisto produktais ir kitomis pirmojo pareikalavimo prekėmis. Tuometinis Sovietų sajungos vadovas M. Gorbačiovas paskelbė „perestrojką“, kurios lozunai skelbė, kad bus suteikta gyventojams daugiau teisių ir

laisvės ūkinėje ir visuomenėje veikloje, kurios eigą kontroliuotų tas pats maskviškis „visagalės“ partijos Centro komitetas.

Šnekalaipis apie tariamus brandaus socializmo laimėjimus liaudies nuraminti nepavyko ir negalėjo pavykti. Lietuvoje pilietinės savivokos nepraradę šviesuolai būrėsi į Sajūdį. Tai buvo gyvas Tautos balsas. Gyventojai nebuvo pamiršę pirmosios Lietuvos Respublikos 1918–1940 metų patyrimo. Nepriklausomybės kovose apginta laisvė sudarė sąlygas per porą dešimtmečių žemės ūkio pasiekimais lygiuotis į Daniją. Tautinė kultūra tapo visuomenės pilietinė savivoką ugdančiu pamatu. Viltis atgauti Nepriklausomybę niekada nebuvo užgesusi.

Sajūdis siekia atkurti valstybingumą

Per penkiasdešimt metų trukusią buldozerinę okupaciją buvo siekta ištrinti iš Tautos atminties laisvo ir kūrybinio gyvenimo patyrimą. Tai nepavyko ir negalėjo pavykti. Priespaua ir genocido politika vertė ieškoti būdų, kaip greičiau nusimesti okupacijos jungą.

1989 metais Sajūdžio surėngtame Vasario 16-osios minėjime Kauno muzikiniame teatre buvo priimta deklaracija, kurioje pirmą kartą oficialiai dokumente buvo tiesiai ir aiškiai išreikštasis Sajūdžio veiklos pagrindinis siekis – NEPRIKLAUSOMYBĖ.

Sajūdis turėjo įžvalgų lyderį prof. Vytautą Landsbergį, kuris okupacijos sąlygomis, išnaudodamas visas politikos priemones, siekdamas galutinio tikslą, gebėjo išvengti stambių provokacijų, kuriose okupantas būtų galėjęs neva teisėtai panaudoti karinę jėgą.

Pagaliau 1990 metų kovo 11-ąją Atkuriamasis Seimas paskelbė Lietuvos Respublikos Nepriklausomybę. Šiam aktui pritarė ryški gyventojų dauguma.

Siūlyta derėtis dėl Rusijos kariuomenės išvedimo

Tūpačių metų kovo 12 dieną Lietuvos parlamentarai priėmė nutarimą, skelbiantį, kad Sovietų sajungos karinės prievolės įstatymas Lietuvos piliečiams negalioja, o kovo 14 dienos nutarimu buvo su-

stabdyta SSRS karinių komisariatų veikla Lietuvos. SSRS AT pirmininkui M. Gorbačiovui buvo pasiūlyta pradėti derybas dėl neteisėtai Lietuvos esančios sovietų kariuomenės išvedimo. A. Gorbačiovas, atskydamas į tai, 1990 metų balandį paskelbė Lietuvai ekonominę blokadą, trukusią 74 dienas. Sovietų lyderis laikėsi įprastinės politikos: keičiantis imperijos oficialiam pavadinimui pagrindiniai imperiniai siekiai turėjo likti tie patys. Paradokslu, kai Stalino-Hitlerio slaptas suokalbis dėl nepriklausomų valstybių žemių pasidalijimo, tampa agresyvaus režimo teisės norma.

Okupacinė kariuomenė Lietuvoje

Atgimimo metais Lietuvos buvo dislokuotos 5 Rusijos kariuomenės divizijos ir bemaž 300 atskirų aptarnaujančių padalinių, bendruskaičiumi bemaž 35 tūkstančiai kariškių. Sausumos kariuomenės daliniai buvo išsidėstę Vilniuje, Ukmergėje, Telšiųose, Tauragėje, Žagarėje ir Kaune.

Oro desanto pajėgos buvo paskirstyti į 4 miestus: Kaunu, Marijampolę, Kazlų Rūdą ir Alytų, o desanto mokymo centras – Jonavos rajono gyvenvietėje Rukloje. Priešlėktuvinės gynybos dvi zenitinės raketinės brigados ir trys radiolokacijos batalionai. Karines oro pajėgas sudarė 18-oji transporto aviacijos divizija Panevėžyje ir Kėdainiuose. Radioelektroninės kovos 117-asis pulkas bazavosi Šiauliųose, o 15-osios aviacijos armijos bombonešiai ir naikintuvai – Šiauliųose. Dar buvo bepiločių žvalgybos lėktuvų eskadrilė Tauragėje, o Karinio jūrų laivyno 3-ioji kranto apsaugos divizija – Klaipėdoje. Pasienio kariuomenė buvo paskirstyta į šešias užkardas.

Dar buvo užnugario kariuomenės 6 amunicijos bazės, 4 ligoninės, radio žvalgybos bazė Linksmakalnyje ir KGB skyriaus. Tokia didelė grėsminga karinė jėga kėlė realų pavojų gyventojų saugumui.

Žaliaraiščiai – pirmieji Lietuvos kariai savanoriai

Pirmieji tvarkos Sajūdžio mitinguose palaikytojai buvo žaliaraiščiai. Jauni beginkliai vaikinai, studentai žaliu raiš-

čiu ant rankovės išsiskirdavo iš mitingo dalyvių. Jų reikalaivimams paklusdavo visi dalyviai. Žaliaraiščių laikotarpis – 1989–1990 metai. Jie dalyvavo pasipriešinime, saugodami svarbius objektus: Televizijos bokštą, Spaudos rūmus, Radijo ir televizijos pastatą bei kitus. Vėliau jie noriai stojo į Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos būrius (SKAT). 1991 metų sausio 17 dieną buvo priimtas SKAT įstatymas, o 1991 metų kovo 11 dieną įvyko iškilminga SKAT būrių rikiuotė prie Seimo rūmų. Tokiu būdu buvo paminėtos SKAT sukūrimo metinės. SKAT vadovavo energingas ir reiklus vadovas plk. Jonas Gečas.

Krašto apsaugos departamentas (KAD)

KAD buvo įkurtas 1990 metų balandžio 25 dieną ir generaliniu direktoriumi paskirtas Audrius Butkevičius. 1990 metų gegužės 24 dieną buvo įsteigtas „Karinio-techninio sporto klubas, kurio viršininko pareigas ėjo Česlovas Jezerskas.. Svarbiausiai 1990 metų darbai: Krašto apsaugos prievolės įstatymo įstatymas, sovietinių karinių komisariatų veiklos nutraukimas, pirmųjų statutų rengimas; valstybinių objektų apsauga, Pasienio tarnybos sukūrimas, Karininkų kursų įsteigimas Kauñe, pasirengimas deryboms su Sovietų sąjunga.

Nors Lietuvos dar buvo Rusijos okupacinė kariuomenė, bet tai nesutrukėdė Lietuvos kariuomenės atkūrimo darbų. Aukštasis karininkų, puskarininkų, karių ir savanorių patriotiškumo ir motyvacijos lygis leido per trumpą laiką sukurti gerai parengtus karinius dalinius.

LR AT 1992 metų lapkričio 19 dienos aktu iškilmingai paskelbė LR kariuomenės atkūrimo aktą, kurį pasiraše Lietuvos AT pirmininkas Vytautas Landsbergis. Tai buvo blaivios dinamiškos politikos rezultatas.

O Lietuvos vadovų, diplomatus ir kariškių bendri suderinti veiksmai įgalino per trumpą laiką išvesti okupaciję kariuomenę ir įtvirtinti nepriklausomybę. 1993 metų rugpjūčio 31 dieną, 23 valandą 45 minutės, likus 15 minutių iki Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos termino, paskutinis svetimas ešelonas karto sieną.

Edmundas SIMANAITIS



Apie politiką ir kai ką daugiau

Seimo narys Arvydas ANUŠAUSKAS

Politinės energetinės rokikuotės ir japonai

Kalbant apie susitarimą su strateginiu atominės elektrinės investuotoju – Japonijos kompanija „Hitachi“, keliamas klausimas, kiek gi kainuos elektra realizavus šį projektą. Manyčiau, kad jeigu ne šis projektas, jau dabar elektra galėjo kainuoti daugiau. Jo nevykdant, gali atsitikti taip, kaip atsitiko per dešimtmetį su tariamai pigomis dujomis, ir elektros energijos kaina po dešimtmečio gali būti ženkliai didesnė. Kovotojai už pigių rusiškų energetinių išteklių (esminiai principai nelabai skiriasi nuo pigios degtinės ir rūkalų kontrabandininkų) naudojimą jau baigia pamiršti savo žingsnius, stiprinusius monopolininkų pozicijas Lietuvoje (vien ką reiškė dujų vamzdynų pardavimas), ir vėl renkasi puolimo objektą – naują atominį reaktorių. Tiesa, palankiai atsiliepia apie atomines elektrines Kaliningrado srityje ir Baltarusijoje. Kodėl jau turintis investuotoją lietuviškas projektas, tarp kurio privalumų Visagine esanti infrastruktūra, specialistai ir elektros per davimo tinklai, kelia tiek aistrų? Siūloma Lietuvos likimą susieti su kitose valstybėse esančiomis atominėmis elektrinėmis ir atsisakyti vieno nacionalinius interesus atitinkančio tikslu – sujungti Lietuvos ir Vakarų valstybių elektros tinklus.

Informacino triukšmo uždangą praskleidus

Žinoma, Rusija turi galimybę pasatyti Baltijos atominę elektrinę, kuri tenkintų tik eksporto interesus. Bet eiliniams informacijos vartotojui reikia pasakyti, kad tokia elektrinė kol kas turi daugiau neišspręstų trūkumų negu privalumų. Nors mūsų žiniasklaidoje ir politikoje trimituoja apie jos statybos pradžią, kol kas statoma būtina infrastruktūra (Lietuva ją iš esmės turi). Daugelis techninių dokumentų, būtinų reaktoriaus statybai, teberuošiam, pradėta statyba stipriai vėluoja. Nors Rusija turi pakankamai galimybų statyti reaktorius, bet be strateginio investuotojo iš Vakarų valstybių gali būti neišspręstos politinės problemos. Atominė elektrinė ne tik turi būti pastatyta, bet saugiam jas veikimui turi būti garantuojamos rezervinės galios su Lietuvos energetinės sistemos pagalba. Norint eksportuoti elektros energiją, reikia tiesi naujas per davimo linijas jei ne į Lietuvą, tai į Lenkiją. Apie itin brangaus projekto – kabelio į Vokietiją tiesimo jūros dugnu – galimybes net nekalbu. Lietuva elektros energijos jungtį su Švedija turės 2014–2015 metais, bet projektą realizuoti būtų neįmanoma be ES finansavimo. Taigi galutiniam Rusijos projekto realizavimui itin svarbi Lietuvos pozicija ir politinės derybose su kaimyninėmis šalimis dar neišspręstų klausimų sprendimai.

Europoje, pirmiausia Vokietijoje, uždarant atomines elektrines, didėja poreikis aktyviai naudoti alternatyvius energijos šaltinius arba elektros energiją importuoti iš naujai statomų

atominių elektrinių. Atominės elektrinės statyba Lietuvoje yra svarbi realizuojant vieną iš esminių nacionalinio saugumo tikslų – sujungti Lietuvos ir Vakarų valstybių elektros tinklus. Elektros energijos deficitą jaučianti šalis šioje sistemoje néra pageidaujama. Be to, projekto realizavimui svarbi Lenkijos pozicija ir elektros energijos jungties statyba į šią kaimyninę šalį. Taigi norint sumažinti energetinę priklausomybę nuo Rusijos ir mūsų piliečiams ateityje garantuoti stabilią, aukštyn nešuoliuojančią elektros energijos kainą, reikia pirmiausia realizuoti atominį projektą. Tai garantuotų ir kitų Lietuvos nacionalinį saugumą užtikrinančiu tikslu igyvendinimą.

Politinės energetinės rokikuotės

Kodėl rašau apie tokias energetinių projektų tarpusavio sąsajas? Nes laikas suprasti, jog Lietuvos valstybės jaunystės laikotarpis baigėsi ir prasideda suaugusios gyvenimas – arba užtikrini piliečių ateities garantijas, arba palikti juos su visa valstybe totaliai priklausomus nuo vieno išteklių šaltinio ir jo kainų. Kur atveda tokia priklausomybė, kiek ji kainuoja kiekvienam piliečiui, žinome jau dabar. Užtenka pažvelgti į savo sąskaitas. Taip pat reikia suprasti, kad kiekvieno energetinio strateginio projekto vykdymas yra visapusiskai susijęs – néra mažiau svarbios dalies, kurios galima atsisakyti.

Rusijai, Lenkijai, Baltarusijai bus itin svarbios galimos politinių jėgų rokikuotės, po metų vyksiančios Lietuvos. Jau dabar matome, kad vyksta pozicijų aiškinimasis, derinimas, įtakos kai kuriems politiniams marginalamams stiprinimas, per kuriuos matoma galimybė visuomenėje diegti nepasitikėjimą Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimo galimybėmis. Tuo pat metu tikimasi, kad politinės permainos leis paremti Rusijos energetinius interesus atitinkančius projektus. Nemanau, jog bus karštligiškai stabdomi visi energetiniai projektai, nes kai kurių darbų, kurie padaryti per pastaruosius metus ir bus įvykdyti ateinančiais metais, tiesiog nebegalima sustabdyti, nors ir įmanoma juos panaudoti kitų šalių interesams tenkinant. Todėl kai kurie bus tėsiami (suskytintų dujų terminalas, elektros jungtis su Švedija), bet kitų projektų igyvendinimo sąlygos gali būti keičiamos. Subtiliai ir ne itin subtiliai delsiant, nekontroliuojant, nevykdant įspareigojimų, pridengiant nevykdomas projektus informaciniu triukšmu ir dar daug galimybų gali būti panaudota – tai jau matėme iš LEO, „Nukem“ ir kitų pavyzdžių. Šie veiksmai neatitiktų Lietuvos piliečių lūkesčių, pažeistų nacionalinį saugumą. Todėl, manau, kiekvienas gali atsakyti į klausimą, kodėl japonai kviečiami į Lietuvą...

Apie neišeinančias kariuomenes

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo Akto signataro prof. Romualdo OZOLO sutrumpintas pranešimas, skaitytas konferencijoje „Lietuvos kariuomenės atkūrimas ir Rusijos kariuomenės išvedimas iš Lietuvos. Iššūkiai, darbai ir problemos“

kumo įteisinimas.

Po dviejų dešimtmečių, Rusijos prezidentu tapus V. Putinui, okupacijos ir aneksijos pripažinimas pradėtas kvestionuoti.

Niekam ne naujiena, kad tai ne pirmas atvejis Rusijos istorijoje. Tačiau atkaklus ir visokeriopas okupacijos ir aneksijos faktu neigimas liudija vienos labai svarbių Lietuvai išvados galimybę: agresyvūs Rusijos veiksmai ir atkaklus Lietuvos priešinimasis atinkamai jos istorinei situacijai ir galimybėms rodo aiškų dviejų subjekčių konfliktą, kurio pobudžių kur kas geriau apibrėžia savoką *karas*, o ne kažkokia daugiau išvadė bestuburė nežinia kada ir iš kur nukritusi *okupacija*. Nei okupacijos, nei aneksijos be karo nebūna. Galima kalbėti tik apie karo pobūdį.

1939 metų rugpjūčio 23-iosios SSRS–Vokietijos nepuolimo sutartis yra juridinė dūmų uždanga, po kuria į išeities pozicijas juda abi – Vokietijos ir Rusijos – kariuomenės. Jeigu ši sutartis yra ne juridinė karo pradžia, tai kam tada mes apskritai naudojamės tokia savoka, kaip „informacinis karas“? Tai tuo reikšmingiau, kad jau sutarty aiškiai nurodyta Lietuvos priklausomybė Vokietijos interesų zonai, kuri koreguojama dviem papildomais slaptaisiais protokolais, Lietuvą pervedančiais Rusijos dispozicijon. Tai nebuvo įvykdytą? Tai kodėl tie protokolai – ne karo veiksmai?

O kas yra tremtiniai? Nelaimingos kažkokie puspročio tirono sandistiškų polinkių aukos ar – kur kas teisingiau – karo belaisviai, naudojami juodžiausiemis darbams? Prieš ką lietuvių sukilo 1941 metų birželį? Prieš žydus? Ar gal vis dėlto pakėlė šautuvus prieš okupantus? Savo malonumui išėjo į miškus ir dešimtį metų po „visam“ pasauliui pasibaigusio karo savajį karą kovojo geriausi Lietuvos vyrai? Iš dyko buvimo bėgo į Vakarus tūkstančiai, ar ordū siautėjimo išsigandę politinio prieglobscio ieškantieji? Kas buvo Sausio 13-oji? – „išvykis“ ar brutalus okupacijos kariuomenės išpuolis prieš taikius gyventojus, nesutinkančius su okupacijos politinės valdžios reikalavimu atsisakyti paskelbtosios nepriklausomybės? Ir jau absolūciu kariniu veiksmu laikytinos Medininkų skerdynės bei Artūro Sakauskio nukovimas sargyboje prie Parlamento rūmų.

Rusijos (tada SSRS) kariuomenė ncpaskelbusi karo į Lietuvą įžengė, nepasirašiusi taikos sutarties iš Lietuvos išėjo. Buvo išguita.

Jeigu to ilgo ir kankinančio, iaviriopu pasipriešinimu persmelkto Lietuvos istorijos tarpsnio neišdrįsimė pavadinti tikruoju vardu, iprasminčiu visas žmonių aukas ir sujungiančiu jaš į vientisą kovą už nepriklausomybę, ar tai nereikš, kad sutinkame ir vėl raudonais Jungtinii Tautų kilimai dangstyti permanentinio karo, karo be pradžios ir be pabaigos realybę šiandien?

Kur mūsų kariuomenė, kuri galėtų ginti Lietuvą tas tris dienas, kol atėis NATO kontingentai, kurie – pasirodo – yra Lenkijos kariuomenės daliniai? Ir kas spręs, kada jie iš Lietuvos turi išeiti?



Garbė tiems, kurie parodė vienybę ginti laisvę ir nepriklausomybę

(atkelta iš 1 psl.)

Vengrijos revoliucija kilo 1956 metų spalio 23 dieną Budapešte, kai vengrų studentai, solidarizuodamiesi su Poznanėje vykusiu lenkų darbininkų sukiliu, viešai pateikė antisovietinius reikalavimus. Demonstracijos greitai išplito po visą šalį. Sovietų kariuomenė revoliuciją nuslopino itin žiauriai: žuvo 2700 Vengrijos kovotojų už laisvę, kurių dauguma buvo paaugliai, vadinti „Budapešto vaikais“, dešimtys tūkstančių buvo sužirsti, dar 250 tūkstančių vengrų, siekdami išvengti represijų, turėjo palikti savo šalį, emigruoti.

I mano pačios, tuo metu septynerių metų mergaitės, atmintį 1956-ųjų spalis įsirožė giliai ir skaudžiai. Tą rudenį, likus keletui dienų iki protesto akcijų prieš sovietinį režimą buvo areštuoti mano tėvai – Lietuvos partizanų vadas generolas Adolfas Ramanauskas-Vanagas ir partizanė Birutė Mažeikaitė-Ramanauskienė – dėl to, kad visu savo gyvenimu siekė laisvę ir nepriklausomybę Lietuvai. Po metų žiauriausią ir barbariškiausią kankinimų tėvelis buvo sušaudytas, mama priversta eiti politinės kalnės golgotas lageriuose. Kiekvienu spalį minédama jų arešto metines širdyje lenkuosi ir

vengrų tautos žmonių, tuo metu sužiestų, žuvusių nuo sovietinės agresijos, šviesiam atminimui, nes puikiai suprantu praradimo skausmą. Už bendrų skaičių ar istorinių datų įvardijimo yra konkretių žmonių netekėtys, skaudūs išgyvenimai.

Vengrijos ambasada kasmet organizuoja minėjimus istorinėse vietose Vilniuje ir Kaune, kur vyko lietuvių antisovietinės demonstracijos, palaikančios vengrų tautą. Sie minėjimai yra ne tik revoliucijoje žuvusių vengrų pagerbimas, bet ir lietuvių tautos solidarumo prisiminimas. Prisiminimas to, kad tik padėdami vieni kitiems tampa me stipresni.

Memoriale, skirtame Vilniaus vienybės mitingui ir Vengrijos revoliucijai, esančioje atminimo lentoje išrašyti žodžiai: „Garbė tiems, kurie parodė vienybę – siekti Lietuvos ir Vengrijos nepriklausomybės“. Prisimindami savo tautų istoriją, esame ipareigoti saugoti ir stiprinti laisvę ir nepriklausomybę, plėtoti ir vystyti demokratiją.

Aukštutė
RAMANAUSKAITĖ-SKOKAUSKIENĖ,
LR Seimo narė,
Tarpparlamentinių ryšių su Vengrijos Respublika grupės vicepirmininkė

Kaune paminėtos Vėlinių įvykių metinės

(atkelta iš 1 psl.)

Antroji sovietų puolimo bangą lapkričių nuvedė į nuožmū mūšį Budapešte, pareikalavus 700 aukų sovietų pusėje ir maždaug 2700 aukų Vengrijos kovotojų už laisvę pusėje, kurių daugelis tebuvo paaugliai, kaip jie buvo pavaudinti – „Budapešto vaikai“. Nors galiausiai revoliucija buvo sutraišyta ir ketvirtadalis milijono vengrų pabėgo iš šalies, siekdami išvengti represijų, vengrų revoliucija tapo mirtinga komunizmo žaizda. Nusivylimas, kurį sukėlė revoliucijos nuslopinimas, sustabdė komunizmo ideologijos plitimą Vakarų Europoje, kurioje po Antrojo pasaulinio karo ji buvo vis populiarėsnė.

Tie Kauno gyventojai, kurie atėjo čia prieš 55 metus, turėjo iškerti valdžios represijas. Jie rizikavo savo dar-

bais, teise mokytis, savo laisve ir netgi gyvybe. Jie tikėjosi, kad kažkada laisvę ateis į Lietuvą, bet negalėjo būti tuo tikri. Ir jie tikrai nežinojo, kaip ilgai tėsis okupacija.

Laikinasis Kauno meras Kęstutis Kriščiūnas pasakojo, kad apie Vėlinių įvykius Kaune sužinojo iš savo tėvų. Jis ragino „niekada nepamiršti tikrujų vertybų, dėl kurių siekėme laisvęs. Juk Kaunas yra laisvės sostinė“.

Vengrijos Respublikos ambasadorius J.E. Zoltan Pece ir laikinasis Kauno miesto meras Kęstutis Kriščiūnas prie atminimo lentos padėjo gėlių vainikus, pagerbdami tuos, kurie paaukojo gyvybę už savo šalies laisvę.

Kauno Stasio Lozoraičio vidurinės mokyklos mokiniai atliko meninę programą. „Tremtinio“ inf.

Ramygalos krašto partizanai

Partizanų kova Panevėžio krašte, kaip ir visoje Lietuvosje, prasidėjo 1944 metų vasara, kartu su anraja sovietine okupacija. Panevėžio, Ukmergės ir Kėdainių apylinkėse formavosi Vyčio apygarda. Pirmuoju apygardos vadu taupo Lietuvos kariuomenės karininkas, Prezidento Antano Smetonos gimnazitis Juozas Krikštaponis. Jau 1944 metų lapkričio 3 dieną sovietų sau-gumo operatyvinėse ataskaitose, kaip gausiausias partizanų, minimas Panevėžio apskrities Ramygalos valsčius.

Partizaninės kovos pradžioje vienas didžiausiai – Ramygalos valsčius veikė Antano Užkuraičio būrys, kuriame buvo apie 150–180 vyrų. Deja, Antanas Užkuraitis-Liepa žuvo jau 1945 metų gruodžio 18 dieną (per nelaimingą atsikiimą). Nuo pirmųjų kovos mėnesių veikė ir Antano Krištanaitė bei Mykolo Kraujelio vadovaujamai partizanų būriai. Antanas Krištanaitis-Hitleris žuvo pasaloje 1945 metų rugpjūčio 15 dieną. Mykolo Kraujelio būrys veikė Ramygalos ir Krekenavos miškuose, jam priklausė apie 50 kovotojų. 1944 metų lapkričio 12 dieną šio būrio partizanai Ramygalos valsčiuje nušovė tris sovietų kariškius. Nuo 1944 metų rudens veikė Petro Pakšio-Mokytojo partizanų būrys. Nuo 1945 metų Pagirių ir Ramygalos valsčių teritorijoje veikė Jonas Požerskio-Tėvo, Vlado Raiilos-Mykolaičio partizanų būriai. Pagal archyvinius duomenis matyti, kad Vlado Raiilos-Mykolaičio partizanų būrys veikė kaip žvalgybinis tuo metinio apygardos vado Danieliaus Vaitelio būrys. 1946 metais Ramygalos valsčiuje minimas Kazimiero Vaznonio-Vėtrės būrys (žuvo 1947 metų sausio 7 dieną), jam vėliau vadovavo Vladas Drąsus-Vytenis, Bronius Juospaitis-Direktorius. 1948 metais šiam būryje buvo 18 partizanų.

Ramygalos valsčiuje veikė ir Petro Blėkos-Plerpos vadovaujamasis partizanų būrys. Petras Blėka – Lietuvos kariuomenės karininkas, 1936 metais baigė Karo mokyklą. Iki 1940 metų sovietų okupacijos tarnavo Pirmajame artillerijos pulke Panevėžyje. Nuo 1944 metų vidurio – aktyvus partizanų kovos organizatorius. Buvo antrojo Vyčio apygardos vado Danieliaus Vaitelio pavaduotojas. 1946 metais Petro Blėkos būrio partizanai Ramygalos valsčiuje nušovė du stribus. P. Blėka žuvo 1947 metų lapkričio 13 dieną Naujadvario vienkiemelyje.

Kovai prieš partizanus sovietiniai okupantai pasitelkė

ne tik platū sovietinio saugumo tinklą bei stribus, buvo mesti ir stambūs kariniai daliniai. Ramygalos valsčiuje buvo dislokuota viena iš 25-ojo šaulių pulko įgulų.

Kovai aštrėjant, partizanų gretos retėjo. 1947 metų rugpjūčio 7 dieną Ramygalos krašto partizanai nušovė Ramygalos valsčiaus MGB vyresnį operatyvinį igaliotinį j. ltn. Mostiakovą. Deja, tų pačių metų rudenį žuvo didelė dalis Ramygalos krašto partizanų vadų: spalio 9 dieną – Stasys Eitminavičius-Rupūžėnas, lapkričio 18-ąją – Petras

partizanais suimtas Ramygalos klebonas Antanas Juška. Anciškių klebonas Liudvikas Rekašius 1945–1946 metais klausė partizanų išpažintis, rengė pietus.

Vienas žymiausių šio krašto partizanų – partizanų vadas, kapitonas Stasys Eitminavičius. Gimė 1906 metais, iki 1936-ųjų Zarasuose dirbo pradinių klasų mokytoju. Nacių okupacijos metais bėgė policijos mokyklą, dirbo policijos vadu Zarasuose. Turėjo policijos kapitono laipsnį. Buvo vedės Stasė Želnytė iš Ramygalos valsčiaus Jodikonių kaimo. I partizaninę kovą įsitrukė žmonos gimtinėje. Būrys Rupūžėno vardu vadintas nuo mėgstamo Stasio Eitminavičiaus posakio „Rupūžė biedna“. Taip ši būry vadinė ir apygardos vadas Danielius Vaitelis-Briedis. Rupūžėno būrys veikė Ramygalos, Naujamiesčio, Krekenavos, Panevėžio valsčiuose. Ginkluotos kovos pradžioje Stasio Eitminavičiaus būrys buvo vienas didžiausiai mūsų kraštuose. Iš šio būrio išėjo ir kova tėsė nemaižai partizanų vadų (taip pat ir atkurtos Vyčio apygardos vadas dim. kpt. Bronius Juospaitis-Direktorius).

S. Eitminavičius nužydėtas 1947 metų spalio 9 dieną. Jis su keletu savo būrio partizanų, eidami į Jodikonių kaimą, susidūrė su Ramygalos garnizono kariais. Buvo ginkluotas automatu, atsišaudydamas dar sužiedė vieną kareivį. Po jo žūties liko du mažamečiai vaikai. Vyčio apygardoje Stasys Eitminavičius buvo vienas aktyviausių partizaninės kovos organizatorių. Daug nusipelnė apginkluodamas partizanus, kurdamas ryšininkų tinklą, rengdamas partizanų slėptuvės. 2008 metų gegužės 10 dieną po mirties apdovanojamas Vyčio Kryžiaus ordinu Komandoro kryžiumi. 2011 metų spalio 16 dieną jo žūties vietoje Jodikonių kaime vyko paminklo atidengimo iškilimės. Dalyvavo LLKS prezidiumo pirmininkas dim. plk. Jonas Čeponis, atkurtos Vyčio apygardos vadas dim. kpt. Bronius Juospaitis-Direktorius, LR Seimo narys Petras Luomanas, Panevėžio rajono meras Povilas Žagunis. Renginio metu skambėjo Panevėžio buvusių politinių kalinių ir tremtiniių choro „Likimai“ (vadovė G. Baltuškienė) dainos. Paminklą šventino Ramygalos klebonas kanauninkas Edmundas Rinkevičius.

Elena MARKUCKYTÉ,
Donatas PILKAUSKAS
E. Markuckytės nuot.



Paminklo partizanų vadui Stasiui Eitminavičiui-Rupūžėnui ir žuvusiems jo būrio partizanams atidengimo iškilimėse kalba LLKS prezidiumo pirmininkas dim. plk. Jonas Čeponis. Jam iš kairės – atkurtos Vyčio apygardos vadas, buvęs Stasys Eitminavičiaus būrio partizanas dim. kpt. Bronius Juospaitis, dešinėje – Ramygalos klebonas Edmundas Rinkevičius

Pakšys-Mokytojas, lapkričio 13-ąją – minėtas Petras Blėka, gruodžio 13 dieną – Vladas Drąsus-Vytenis.

Tarp ilgiausiai veikusiu Ramygalos krašto partizanų būrių galima paminėti Jono Kalvaičio-Pažistamo būri, kuriame 1950 metais dar kovojo 20 partizanų, K. Kirdonio-Nemūros bei Broniaus Juospaičio-Direktoriaus vadovaujamasis partizanų būrius. Jonas Kalvaitis-Pažistamas žuvo 1950 metų rugpjūčio 23 dieną. Dar 1948 metais renkant Vyčio apygardos vadą buvo trys pretendentai. Tarp jų buvo minimas ir Kazys Kirdonis-Nemūra. Partizanų dokumentuose rašoma, kad jis partizanauja nuo 1944 metų, seniau dirbęs kalėjimo prižiūrėtoju. Kiti du pretendentai buvo Antanas Žilyš-Žaibas ir Alfonsas Smetona-Žygaudas. Apygardos vadu buvo išrinktas Alfonsas Smetona-Žygaudas. K. Kirdonis-Nemūra buvo vienas ilgiausiai kovojušių Ramygalos valsčiaus partizanų. Jis žuvo 1952 metų vasario 20 dieną Žilionių kaime. Kartu žuvo Antanas Nacevičius iš Laukagalių kaimo bei Antanas Dragužis-Kareivis.

1949 metais už ryšius su



Augenija JARAŠIŪNAITĖ-RUŠKIENĖ

Išlikti padėjo Dievas

Pabaiga.

Pradžia Nr. 38 (964)

Moterų lageryje

Kasdienybė lageryje buvo niūri, trūko maisto, per maža duonos norma, kai nepriskaldydavome dviejų kubinių metrų akmens skaldos. Privalėjome iš didžiulių sprogmenimis atplėštų gabalų uolos priskaldyti kūju, nuristi žemyn prie geležinkelio vagonelių, ten vėl sukrauti į rietuvę, kad išmatuotų, ir priduoti meistrui. Kartais tame moterų lageryje atrodė, kad pats belzebusas sugalvojo sunaikinti būsimas motinas, kad nebūtų kam gimdyti okupanto prieš. Juk moteriai iš prigimties skirta auginti vaikus, nešioti kūdikelius ant švelnių rankų, glausti prie mylinčios širdies. Lageryje kasdien čekistas kartojo: imk kūjį, pleišta į savo švelnias rankas, ardyk kalkakmenį ir granitą. Reikia skaldos komunos statyboms, o tau – duonos normos, tad dirbk arba mirk! Taip ir ardėme tas uolas melsdamosis: „Sveika, Marija, malonės pilnoji, neapleisk šią sunkią valandą...“ Skaudėjo rankas, nuo akmens skeveldrų gėlė žaizdotas kojas. Žiūrek, viena griūdama koją susilažė, kitai akmens rankos pirštus sutraiskė. Taip kasdien po keletą sužeistų reikėjo nešti ar vesti, nes per aštrius kanjono tarpeklius mašinos neprivažiuodavo.

Mano ranka lyp ir sustiprėjo, oda ataugo, tik normos niekada nejvykdžiau, todėl alkis labiausiai kankino, silpo organizmas. I karjerą vis rečiau beišvarydavo. Sulaužytomis rankomis ar kojomis moterų vis daugėjo. Kai kurios net tyicia taip susižiedavo, kad porą mėnesių į darbą nevarytų. Kraupi mintis ir man kildavo, bet maldoje nusiramindavau.

Žiemą buvo dar baisiau, kai naktinis sprogdintojai išsprogdindavo daug granito. Atplaišos lėkė žemyn, o mes vėl kalėme jas kaip genys stuobrij. Taip diena sekė dieną, tartum sena, balsi pašaka.

Vieną rytą – vėl norma duonos karantininės ir samtis balandos kompartinės. Nurašinome alkį, tik signalo darban nesigirdėjo. Nejaugi sargai nepabudo? Taip gera dar valandėlę pagulėti ant narų, paklajoti mintimis po gimtinę, paskui savęs paklausti: o tu –

žmogus ar nebe žmogus – patepa balandos kaušu ir varo, stumdo, muša, rankas paverčia „komunizmo statybos“ mechanizmu. Staiga mintis nutraukė atėjės lagerio prižiūrėtojas, liepės susirinkti savo daiktelius ir laukti komandos.

Ilgai laukti nereikėjo: į lageryjatėjo nauji batuoti, medaliuoti pirkliai, šaukė pavardėmis, daugiausia nuteistąsias pagal politinius straipsnius. Surikiavo gal porą šimtų vergių ir – pirmyn, dar pakartojo čekistinę maldele: „Šag na levo, šag na pravo, streliajam bez predureždenija!“ (Žingsnis kairėn, žingsnis dešinėn, šauname be įspėjimo, – rusiškai). Žygavome. Pirniausiai praėjome vietą, kur mūsų akménėliai krosnyse tapdavo baltu kalkakmeniu. Balti nuo dulkių kaliniai ir kalinės, apsirišę galvas, vežė kalkakmenį karučiais ir krovė į vagonus. Kelias tolimas, vos vos lingavome. Visai pavakarė jau ir mus sodino į paruoštus vagonus. Ryte atidarė vagono duris, pastatė statinaitę vandens ir davė kiekvienai po kepaluką duonos, sakydami, kad tai visai kelionei. Duona buvo gera, ne lagerinė, gal po pusantro kilogramo. Supratome, kad neilga kelionė. Juk nežinojome, kur veža: tolyn į šiaurę ar atgal, nors tai ir nebuvo aktualu: kentėk, melskis ir saugok sveikatą, neprarask vilties. Po trijų ar keturių parų kelionės pagaliau atsivėrė vagono durys – sustingusiomis kojomis iškratė it vietas iš pašiūrės. Lingavome tarp miškingų kalvų vis aukštyn ir aukštyn, be galio pavargusios, išalkusios. Nešeime išniekinus kūnus į naują pragaro ratą. Štai ir ant vartų, apačioje, žvaigždė ir užrašas „Kolona Nr. 19“, žemiau – šūkis „Daugiau medienos komunizmo statybai!“ Sovietų sąjungoje nuo vakarų iki rytu naujose kolonose, lageriuose, kalėjimuose smurtu ir ginklu naikino laisvę mylinčiuosius. Traukiniai, laivais plukdė iki pat šiaurinės Naujosios žemės... Visų mūsų kančias krūvon sudėjus, dangus aptemptų.

Nepateisino šviesesnių dienųviltis. Visur aptvaraivienodi, vanagai taip pat raudoni. Tos kolonos visur išore vienodos, tik viduje daug kas skirtingo. Tiesa, 11-osios kolonos barakai, matyt, buvo pastatyti karos belaisvių japo-

nų. Tarp jų – dailūs akmenukais grįsti takeliai, prie durų – sumūryti trijų keturių pakopų tašytų akmenukų laiptai, kai kur ant šonų išlikę japoniški užrašai. Matyt, kalkakmenio krosnis pasmerktieji tebekūreno tame atskirame skyriuje, pakraunant ir iškraunant kvėpuodami kalkių dulkėmis. Iš tolo matėme baltus kaip angelus ten dirbančius žmones. Tikriausiai tai buvo paskutiniai nykstančiai nuo dulkių plaučiai japonai. Mes papildėme tą didžiulį aptvarą, įvardintą Nr. 19. Moterų buvo daug, atrodė, kad jų už aptvaro nebelikę, jos visos čia, surinktos ir uždarytos kaip priešai. Komunizmo įstatymuose – lygibė, kadangi nesvarbu, vyrai ar moterys pjaus mišką, kirs granitą ar Vorkutoje po žeme kas anglij. „Vsio po zakonu, vperiod v komunizm“ (Viskas pagal įstatymus, pirmyn į komunizmą, – rusiškai). Taigi ropojome į kalnus pjauti nepaliesto miško. Šiame lageryje politinių kalinių buvo ne tiek daug. Dauguma kalėjo už įvairius pažeidimus, nubaustos mažesnėmis bausmėmis, todėl kalinės dažnai keitėsi. Cia nutrūko ryšys su pasauliu, namais, nieko nežinojome, negirdėjome. Buvo baisu, kol išmokome, kaip eglę ar kitą medį pjaunant nuleisti, kad neužmuštu tavęs ar kitų. Priverstinį darbą atlikdavome visada alkanos, jėgos seko, tad krisdavome kaip negyvos vare, jausdavomės laimingos sulaukusios rytojaus. Tada vėl pirmyn į kalnus vis kilometrais ilgėjančiu keliu. Miškas nuo lagerio vis tolo ir tolo, jis taip pat nenorejo mirti, kaip ir mes, vargdienės aukos.

Toje klampynėje prabėgo dveji metai, 1950-ieji baigesi, jau nueita pusė kelio tarp Amžinybės ir prievertinio smurto. Kasdien mūsų jėgas raudonasis voras po truputį čiulpė, pertempdamas iš vieno voratinklio į kitą, kol gyvibė nutrūks svetimoje žemėje, tundros pakraštyje. Kas galėjo paguosti tame, siela nemarioji... Kas? Kas galėjo laisvas mintis išklausyti? Negi mūsų maldos buvo neįtikinamos, beprasmės? Gal tada ir Aukščiausiasis buvo pamiršęs suvaldyti nelabajį tironą...

Spaudai paruošę Stanislovas ABROMAVIČIUS

Sveikiname

Buvusių tremtinę Verutę OŠKUTYΤĘ-VALEIKIENĘ, gyvenančią Kėdainiuose, nuoširdžiai sveikiname 80-ojo jubiliejaus proga.

Mama,

Labai jauna, net 16 metų neturėjai, kai viena, atskirta nuo šeimos, iš gimtosios Varėnos buvai išvežta į tolimąjį Rusiją. Iškentėjai rūščias Sibiro žiemas, nugalėjai duonos alkį, mamos ir tévelio, brolio ir draugų ilgesį.



Tačiau sutikai ten to paties likimo savo vyra, susilaukei pirmagimės, igijai naujų draugų, su kuriomis dar ir šiandien palaikai ryšį. Gyvenimas Tavo buvo nelengvas, vinguotas ir spygliuotas. Viską atlaikei. Stengeisi, kaip įmanydama, kad Tavo užauginti keturi vakių būtų geriausiai ir laimingiausiai. Radusi laisvą minutę skaitė, mezgei, siuvai ir siuvinėjai. Kad praskaidrintum vienatė (ankstiai mirus vyru) skubėjai į Kuršenų, o vėliau į Kėdainių buvusių tremtinį ir politinių kalinių chorą, stengeisi dalyvauti renginiuose dėl Tėvynės laisvės ir gerovės, né kartu nepraleidai Ariogaloje organizuojamo saskrydžio „Su Lietuva širdy“.

Šį mėnesį šventi savo jubiliejų. Iš visos širdies sveikiname:

*Nors plaukuose jau žvilga sidabras,
Bet tai nieko – dar gražesnė tapai.*

Tavo meilės šypsnių palieisti

Dideli juk užaugom vaikai.

*Už daug ką turime Tau padékoti –
Už gyvybę, kurią mums davei,
Ir už tai, kad išmokei šypsotis,
Ir už tai, kad beslystant laikei.*

*Kas jau éjo, nuéjo į praeitį –
Ir skausmas, ir jaunystés svajonės.
Visko buvo, nes visko reikėjo,
Tenekyla šiandien abejonės –*

*Gal ne taip, gal geriau būt galėjo –
Netiesa... Buvo tai, kas būt privalejo...*

Dar daug sveikų, prasmingų ir gražių gyvenimo metų linki –
Tavo vaikai

Prisiminimų popietė Gražiškiuose

(atkelta iš 1 psl.)

Marijampolietis Klimas Valentas-Vytautas klausytojams perskaitė eilėraštį iš partizanų laikraščio.

Mastėme apie žuvusiuosius, kurių tik vienas palaidotas kapinėse. Partizaną Praną Lenką, padedant tuo metu „saugume“ dirbusiam Antanui Ambrulevičiui, artimieji pavyko palaidoti žmoniškai. Kitų žuvusių kūnai buvo nuvežti į Kybartus ir numesti ant grindinio. Artimieji pasakojo, kad vienas Kybartų stribas, dalyvavęs atvežant partizanus, išgéręs pažadėjo parodyti, kur buvo užkasti nužudytieji, bet paskui staiga „viskų užmiršo“.

Kalbėdamasi su vienu iš šio renginio iniciatorių Alfonсу Paliuliui sužinojau, jog yra sumanya jamžinti Antano Ambrulevičiaus, vienintelio saugumiečio, tapusio partizanu, atminimą. Apie tai kalbėjaus iš Romu Rusteika, gerai žinančiu šią problemą. Jis neatsisako pagelbėti. Nors ir pavėluotai, dėkoju kraštoyrininkui ir istoriografui

Gintarui Lučinskui, atsiuntusiam knygą „Kelio atgal nėra“. Joje Antanas Ambrulevičius pasakoja savo biografiją, susijusią ne tik su Gražiškiais. Todėl šiandien žinau apie partizaną, kuriam Kybartuose, turaus aikštėje, viešai pakartibuvo pastatytos kartuvės.

Dėkodama Gražiškių bendruomenės pirmininkei Alese Jankauskienei, šio susitikimo iniciatoriams ir pradininkams, visiems, prisidedantiems prie istorinės atminties išsaugojimo, linkėjau nepailsti ir dirbtį ši taip reikalingą mūsų visuomenei darbą. Iteikdama buvusio tremtinio Mindaugo Babono knygą „Apmastymai eilémis“ prasiūau nepamiršti į renginius kvesti jaunimą, kad sužinotų Laisvės kainą. Renginyje dalyvavusiai seniūnės pavaduojojai, buvusiai Kybartų Kristijono Donelaičio mokyklos auklėtinei Ritai Savukaitytei-Vasiliauskienei, padovanojau knygą „Sibiro vaikai“, kuriai, tikiuosi, perskaitys ir Gražiškių gimnazijos moksleiviai.

Dalija Agota KARKIENĖ



Vejami iš tévynės

Antano ALEŠČIKO prisiminimai

1947 metų gruodžio 19 dieną apie 1 valandą nakties į mūsų namus Miškinį kaimę, Lazdijų apskrityje, išveržė stribai. Išakė duoti degtinės ir valgyti. Mama viską padavė. Tais laikais nepasigincysi, nepaaiškinsi, kad savo šeimai mažai valgio teturi. Per naktį lėbavo, émė viską, kas patinka. Mama subarė, kad „i svečius atėjus, šeimininkauti nemandagu“, dėl to ją sumušė. Mama atsigulė į lovą ir verkė. Dar neišaušus rytiu „svečiai“ ką rado ir kas pa-puolė į rankas maišais vilko į vežimus, gyvulius rišo prie vežimo, pasikrovė net bitessuavliais, sakydami: „Jums nieko nereikės...“ Tévali suprato, kad juos išveš į Sibirą.

Mūsų name buvo mokykla. Aš tuo metu buvau mokytojos kambaryje ir jiems pasakė, kad aš, jos sūnus. Sesuo Marytė buvo pas kaimynę, o vyriausia sesuo mokėsi Lazdijuose. Tébus išvežė, o mes, vaikai, likome Lietuvoje. Ta naktis man atrodė kaip pasaulio pabaiga, apie kurią pasakodavo močiutė.

Tébus nuvežė į Lazdijus, iš ten į Varėnā, kur suvarė į gyvulinius vagonus. Nedavė nei valgyti, nei gerti. Sverdlovske ešelonas prastovėjo tris parą. Paskui išvežė į Tiumenę. Pušę vagonų ten pali-ko, kitus – į Tropinską. Visus miške ant sniego išlaipino ir paliepė ten gyventi. Žmonės šaukė: „Kaip mes galime gyventi sniege su mažais vai-kais?!“ Atsakymas buvo tokis: „Mes jus, bjaurybes, ne gyventi atvežėme, o supūti!“

Išbadėjė žmonės sniegynę kasė užuovėjas, krito medžius, statė būdas. Stiprus vyras Andriukaitis šiltesnius drabužius atidavė vaikams, peršalęs mirė. Visus varydavo prie miško kirtimo darbų, bet alkani žmonės buvo silpni darbininkai. Sriubą virdavo iš diligėlių ar kitokių žolelių, rastą miške. Vaikščiojo į toliau esančius kaimus, kad kokį atsivežtą daiktelių išmainytų į bulves. Mësa – virta šunienė, jei pavykdavo pasigauti. Mama, pasiilgusi tévynėje likusių vaikų, važiavo į Lietuvą. Ke-lyje buvo sulaikyta, nuteista kalėti lageryje. Kalėjime daug kartų galvojo nusizudyti. Po trejų metų iš kalėjimo paleista tesvérė 28 kilogramus. Buvo grążinta į tremtį Jaluto-rovske.

Tévams vargstant Sibire, mes, vaikai, susirinkome į té-vų namus, nes neturėjome kur dingti. Man buvo 14 metų, seseriai Onutei – 16, o jau-

niasiai Marytei – devyneri. Viskas buvo išplėsta, likusios tik sienos. Dirbone, susitaupėme pinigų, nusipirkome karvę, išsigijome būtiniausią reikmenų. Mus vadino „banditų šeima“. Mūsų dédé, tévelio brolis Jonas Aleščikas-Rymantas, buvo žinomas partizanas. Lazdijų stribų vadeivą Sedunovą prisimenu kaip vieną žiauriausią. Atėjės stribų būrys iškeikdavo mus bjauriausiais žodžiais, gąsdindavo, šaudydavo mums virš galvų.

Neilgai gyvenome tévu-namuose. 1952 metais iš mūsų viską atėmė, net ir bites, kurių vél turėjome 15 avilių. Išvežė pas tébus į Jalutorovską, Tumenės sritį. Tremtyje komendantūros darbuotojas kapitonas Šilovas iš mūsų tyčiodavosi, keikdavo, net apatalyždavo, versdamas pasa-kotis, ką kalba lietuviai.

1960–1961 metais parvažiavome į téviškę, bet niekas nelaukė išskëstomis rankomis. Téviškės namuose rado-me kolükio kontorą ir apylinkės tarybą. Pavyko įsitaisyti vienam kambarėlyje ir virtuve. Neregistravo, gyvenome „tarp dangaus ir žemės“. Ši- taip pagyvenę apie metus, ga-vome įsakymą išsikraustytį ir iš to kambarėlio, nes kolükio pirmininkas nutarė ten įtaisyti „poilsio kambarį“, tai yra išgertuvį vietą valdininkams. Pasikvietė teismo vykydotojus bei Lazdijų miliciją ir pradėjo „darbą“. Greit visas mūsų kuklus turtas buvo kie-me, tik téuko niekaip nega-lejo ištempti. Mano aštuonių mënesių mergaitę išnešė į kie-mą su lovele. Apylinkės pir-mininkas K. Sinkevičius atsi-sakė mergaitę neštį lietu, tad išnešė milicininkai. Naktį siautė baisi audra, lijo, griaudėjo perkūnija, tad nieko ne-paisydamas atlupau verandas duris ir dukrelę su lovyte įne-šiau vidun.

Niekada nepamiršiu vaizdo, kai ryte susirinko gimini-nės, kaimynai. Valgyti mama suruoše lauke ant stalo, pasatytuo po atviru dangumi. Taip „atšventėme“ išmetimą iš nuosavų namų. Tėtė išvažiavo į Vilnių ieškoti teisybės. Jokių nuosavybės dokumentų jam ten nedavė, bet iš Vilniaus pranešė Lazdijų valdininkams, kad mums leistų gyventi mūsų name. Kolükio pirmininkas Būčys aiškinosi, kad tai buvę ne jo užmojai, bet mes labai gerai žinojome, kam labiau reikėjo „karčia-mos“ – rajonui ar Būčiui...

Parengė Aleksandras JAKUBONIS

Kidoliškių kaimelis – be-veik Marijampolės pakraštyje, iki miesto centro – apie keturi kilometrai. Iš šiaurės pu-sės kaimo laukai prisišliejė prie Šunkų girios. Kaime gy-veno mažažemiu valstiečiu-šeima – Jonas ir Petronėlė Žebrauskai. Jie turėjo 7,5 hektaro žemės. Užaugino tris vaikus: Janiną, Justiną ir Si-gitą. Vyriausia duktė Janina mokėsi Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje. Apie savo išgyvenimus ji pasakojo:

„Aktyviausiai pasipriešini-mo kovotojai pokario metais buvo jaunimas, ypač akademinis. Jie bûrėsi į grupes. Bu-vė Lietuvos kariuomenės ka-rininkai mažesnius bûrelius jungė, vienijo ir taip susidaré partizanų kariuomenė...

Pirmasis pas mus atėjo Diemedis. Pradėjo lankytis daugiau partizanų: Giedrulis, Plunksna, Ratkelis-Oželis, Gavėnas-Vampyras, Popie-ra-Naktinis, Cipliauskaš-Sa-kalas, Lazauskas-Šalmas, Miliauskas-Seklys, Valaitis-Viesulas, Krunkaitis-Herbas, Straigis-Žaibas. Daug laiko praėjo, tad neprisime-nu kai kurių partizanų pa-vardžių, nors tada ir nerei-kejo jų žinoti.

1945 metų žiemą daviau priesaiką Vampyrui, gavau Purienos slapyvardį. Kažko-kių žygdarbių nepadariau, tik perduodavau žinutes. Kartais tek davau toli eiti, bet su Die-vo pagalba viskas gerai seké-si. Vyrai pas mus susitikdavo ir su kitų apygardų partiza-nais, likdavo pailsēti ir dieno-mis. Visi bûdavo pamaitinti. Aš ir mano broliai eidavome sargybą.

1946 metų vasarą pas mus buvo įrengta slapta kuopos vado Viesulo bûstinė. Bunke-ryje buvo rašomoji mašinėlė, popieriaus atsargų, kulkos-vaidis. Ten tilpdavo trys vy-rai. Darė keletą kratų, bet bunkerio nesurado. Užtat kratytojai, rausdamiesi stal-čiuose, pasisavino tévelio pi-niginę su pinigais, laikrodį, vestuvinį žiedą.

Iš mano paminėtų parti-zanų žuvo visi, tik Viesulas paimtas sužeistas, praėjo la-gerius, sugrižo. Dabar jau mirės.

Mane areštavo po „blynų baliaus“ – 1947 metų vasario 22 dieną. Buvau išduota. Akistatoje mane išdavusi mergina verkė. Vėliau ji taip pat buvo nuteista. Grįžusi iš lagerių norėjau su ja susitikti, pasikalbėti, bet nepavyko. Dabar ji jau mirusi.

Areštinėje prasidėjo ma-no kančių kelias. Tris mëne-sius išbuvau Marijampolėje, Vytauto gatvėje Nr. 26, rūsyje. Tardymo metu mušė ir kankino reikalaudami išduoti partizanus. Pirmasis bude-

Daug išgyvenome

lis buvo ministras Bartašiūnas, mane sumušės iki sąmo-nės netekimo. Kai atsigavau aplieta vandeniu, jis tepasa-kė: „Kantri rupūžė“. Po tardymo kameros kaimynė ma-nės nepažino – buvau juoda nuo sumušimo.

Salygos buvo baisios: ant betoninių grindų – vanduo, lentiniai gultai, utelių daugybė, labai šalta – žiema. Po tardymu parvežė į Marijampolės kalėjimą. Cia parazitus drabužiuose išdegino. Kalėjime be teismo praleidau pu-santrų metų, kol Ypatingasis

kaną Krasnojarsko krašte, tad nuvažiavau pas juos.

Pradėjau dirbtį lentpjūvė-ję – virvėmis surišdavau len-tas. Žiemą labai šaldavo ran-kos. Pirštai iki kaulo sutruk-davo per kiekvieną sulenkimą. Kai rankos sušildavo, taip skaudėdavo, kad negaléda-vau miegoti. Bet ir toks gyvenimas buvo geresnis, palygi-nus su lagerio. Ust Abakane buvo daug lietuvių jaunimo, be to ir su vyresnio amžiaus žmonėmis labai draugiškai bendraudavome. Žiemos bu-vob labai atšiaurios, tačiau va-



Iš kairės: Janina Belickienė, Aldona Tarvainytė-Karpala-vičienė, Juozas Belickas, Liuda Vitkauskaitė Ariogaloje bu-vusių tremtinių ir politinių kalinių, laisvės kovų dalyvių sa-skrydyje. 2001 metai

pasitarimas Maskvoje skyré 10 metų lagerių ir 5 metus tremties. Išvežė į Mordoviją. Pakliuvau į griežtojo režimo lagerį Nr. 1. Mano pavardę pakeitė numeriu Ž-749, iš-pieštu ant drabužių.

Su Dievo pagalba nenusi-mindavome. Rasdavome jėgų laisvą valandėlę savo džiaugsmui. Gaivino malda ir daina. Pačios sukûrėme maldynėlį, maldas skaitydamos jausda-vomės lyg dalyvautume šv. Mišių aukoję. Karšta ir nuoširdi buvo malda – praše-me laisvės Tėvynei ir jos vai-kams. Vienos melsdavomės, kitos saugodavome, kad ne-pamatytų prižiūrėtojai, nes už tai bausdavo karceriu.

Sakė, kad Mordovijoje buvo 27 ar 29 lageriai. Mūsų, moterų, lageryje buvo daug ukrainiečių, lietuvių, mačiau esčių, latvių, suomių, vokie-cių. Mažiausiai – rusių. Vi-sos, nepaisant tautybės, la-bai draugiškai sutarėme. Iš-éjusios iš lagerio susirašinė-jome laiškais. Gerai, kad la-geryje nebuvuo kriminalinių nusikaltelių.

Po Stalino mirties režimas sušvelnėjo. Pradėjo peržiūrėti bylas ir leisti iš lagerių ne-pilnamečius. Mane areštavo dar neturinčią 17 metų, tad iš 10 metų man skirtos baus-mės išbuvau tik aštuonerius. Tuomet visa mūsų šeima: té-veliai, broliai ir teta su sūne-liu, buvo ištremti į Ust Aba-

sarą suruošdavome pasilinks-minimus gamtoje, kur buvo labai gražu.

Gyvenimas tremtyje pra-šviesėjo, kai 1955 metais at-važiavo kunigas Jonas Babi-lius. Galėjome išklausyti šv. Mišias, priimti šv. Komu-niją. Kunigas sutuokė poras, krikštijo vaikus, ruošė Pirmai-jai Komunijai.

Ust Abakane susipažinai-su savo vyru Juozu Belicku, kilusiu iš Kižiškių kaimo, Sas-navos valsčiaus, Marijampolės apskritys. Tai – Dievo do-vana – dalijomės skausmu ir džiaugsmu, kartu lengviau žengėme gyvenimo keliu.

1957 metų gegužę gavome pranešimą, kad tévelių šeima gali grįžti į tévynę. Tučtuojau palikome ta atšiaurų kraštą. Verkėme iš džiaugsmo. Tik kur prisiglausti? Apsistojome paspažystamas Marijampolėje ir pradėjome ieškoti būdų išikurti, susirasti darbą. Buvo sunku, nes mažai kas norėjo priimti tais laikais laikomus „tautos priešais“, tačiau Die-vui padedant abu su vyru sun-kiai, bet išstojo mokytis: aš į Kauno medicinos seserų mokyklą, vyras į Žemės ūkio akademiją. Mokslus baigėme sékmingai. Mano vyras Juozas Belickas mirė 2010 metais.

Šiandien džiaugiuosi tuo didžiuoju stebuklu – laisve.“

Parengė Aleksandras JAKUBONIS



2011 m. lapkričio 4 d.

Tremtinys

Nr. 41 (967)

7

Tautos sukilimo šlovė neturi išblėsti

Politinių kalinių ir tremtių sajungos Šiaulių filialo narys ir Lietuvos 1941 metų birželio 22–28 dienų sukilėlių sajungos Šiaulių apskrėties skyriaus pirminkas Česlovas Dirkė, Šiauliouose švenčiant Tautos sukilimo 70-metį, laikrašcio „Šiaulių naujienos“ žurnalistei Romualdai Urbonavičiūtei guodési, kad Tautos sukilimas „Vis dar nėra tinkamai įvertintas ir išprasmintas dėl nepalankiai susiklosčiusių istorinių aplinkybių ir neapibrėžto valstybės požiūrio į sukilėlius“ (Česlovas Dirkė). Nežinoma Lietuvos istorija. Birželio sukilimo septyniasdešimtmetis Šiauliouose. Romualda Urbonavičiūtė. Šiaulių naujienos. 2011, birž. 22, p. 2).

Nors jau yra parašytos trys knygos (o gal ir daugiau) apie Tautos sukilimą: jau mano „Tremtinyje“ minėta – „Sukilimas. 1941 m. birželio 22–25 d.“ Sud. Antanas Martinionis. (V., 1994); Valdo Striužo „1941 metų sukilimas Rytų–Pietų Lietuvoje“ (V., 2006); o dabar ir Juozo Jankausko „1941 m. birželio sukilimas Lietuvoje.“ Pagrindiniai sukilimo organizatoriai, vadovai, ryšininkai ir pasiuntiniai“ (V., 2010) – tai tik lašas istorijos jūroje. Nė vienas kovotojas už savo Tėvynės laisvę neturi būti pamirštasis, nes tai buvo šventa kova už mūsų valstybės išlikimą. Mūsų tautos pasaulėautoje žuvusieji už Tėvynės laisvę visada išlieka gyvi. Kuo daugiau jų yra prikelama iš užmaršties, tuo mes daromės stipresni. Ne veltui legendose Vytautas Didysis Žalgirio mūšyje, kviesdamas lietuvius į žūtbūtinę kovą, jiems šaukė: „Pirmyn, broliai lietuviai! Su mumis žuvusių už Tėvynę vélés!“

Nei V. Striužo, nei J. Jankausko knygose nerada savo herojų – Tautos sukilimo dalyvių – prof. Juozas Rugienio ir mano mielo bičiulio Rimanto Eigelio pavidžių. Apie prof. J. Rugienių rašiav savo knygoje „Žymieji XX amžiaus Lietuvos mokslininkai“ (Voverienė O. Po tévo ženklu. Žymieji XX amžiaus

Lietuvos mokslininkai. V., 2009. P. 440–445). Todėl nesikartosi. O apie Rimantą Eigelį sužinojau iš minėtos Antano Martinionio knygos, jau tapusios bibliografine retenybe ir, matyt, vėliau rašiuju apie Tautos sukilimą nepastebėtos. Skaudu matyt, kai dar gyvi mūsų Tautos didvyriai jų amžininkų yra užmiršti. Todėl pasikartosi.

Rimantas Eigelis į Tautos sukilimą atėjo būdamas septyniolikos metų. Jis kovojo ypač sunkioje sukilimo vietoje – Šančiuose „Nemuno“ būryje. I būry buvo susitelkę Šančių vaikinukai – šešiolikmečiai, septyniolikmečiai ir tik keli tame buvę kvalifikoti kariai, bei jau pagyvenęs viršila kulkosvaidininkas. Būrio vadas buvo Jankauskas, buvęs sporto meistras.

Šančių vaikinukai, jau prieš ateidami į būry, turėjo susikurę rezistentų biografijas.

Gimnazistai Rimantas Eigelis, Vytautas Svilas ir Algirdas Šeferis į kovą prieš okupantus įsijungė dar 1940 metų tuščių: rašomaja mašinėle spausdino atsišaukimus prieš okupaciją bolševikų režimą, informavo visuomenę apie NKVD nusikaltimus Lietuvoje, platino atsišaukimus tarp gimnazistų, moksleivių ir kaimynų. Kai enkavedistai suuodė vaikinukų pėdsakus, Rimantui teko „dingti“ iš Kauno. Pabėgo į Vilnių. Ir čia nesnaudė. Nusipirko žaislinę guminių raidžių spaustuvę, spausdino antibolševikinius antienkavēdistinius atsišaukimus ir juos platino Vytauto Didžiojo gimnazijoje. Kai prie jo prisijungė kiti, jau vilniečiai gimnazistai Antanas Dzevočka ir Viktoras Opulskis, atsišaukimų gamyba pašpartėjo. Vaikinukai įsigudrino atsišaukimus platinti ir tarp kareivių.

1941 metų birželio 14-osios naktį Opulskių šeima buvo ištremta į Siberią. Enkavedistai siautėjo, kaip vilkai, ištroskė krauso. Vilniuje likti buvo pavojinga ir Rimantas Eigelis vėl „dingo“. Tik šį kartą – vėl į Kauną.

Prasidėjus Tautos sukilimui jo draugai Algirdas Šeferis

ris ir Jonas Pušas, sukilimo išvakarėse prislinkę prie sovietinės kariuomenės vieno iš štabų Aleksote, nupjovė ryšio laidus. O Rimantas Eigelis kartu su bičiuliu Stasiu Jarašiūnu Šančiuose išgelbėjo jau nuolį, apšaudžiusi besitraukiančią rusų kariuomenės koloną ir paslėpė jį nuo besvejančių raudonarmiecių.

Vėliau abu vaikinukai patraukė į kareivinių ginklų remonto dirbtuves, ir nors jos jau degė, pavyko rasti ir išgelbėti šautuvų ir šovinių. Abu ginkluoti septyniolikmečiai prisijungė prie „Nemuno“ kovojo būrio, kuriam buvo pavaestas apšaudytas Juozapavičiaus prospektu besitraukiančius kareivius. Sukileliams kartu su kulkosvaidininku viršila, Lietuvos kariuomenės liktiniu, 1918–1920 metų Nepriklausomybės kovų savanoriu, vilkėjusiu paštininko uniformą, pavyko Juozapavičiaus prospektė užblokuoti rusų šarvuotį ir jo išgulą. Ją suimi. Po šios operacijos visa komanda buvo pasiusta saugoti XII kranto gatvę. Cia jiems pavyko sulaukti rusų kareivius, bandžiusius nuo Jiesios valtele per Nemuną persikelti į krantą ir, matyt, čia prisijungti prie besitraukiančios kariuomenės.

Vos tik kareiviai persikėlė į krantą, sukilėliai juos apsupo ir pareikalavo atiduoti ginklus. Politvadovas įsakė sukilėlius apmetyti granatomis. Jis buvo nušautas, vienas kareivis sunkiai sužeistas ir nuvežtas į ligoninę. O sukilėliai, su jais ir Rimantas Eigelis, kantuose budėjo iki birželio 25 dienos.

Apie Tautos sukilimą, nors ir lėtai, bet jau kaupiasi medžiaga, ir, matyt, reikėtų sudaryti visų Tautos sukilime dalyvavusiu Laisvės kovojo, žuvusių ir išlikusių gyvų, vardyną, jų atminimą įamžinti Lietuvos istorijoje. Tautos sukilimo šlovė neturi išblėsti.

Ona VOVERIENĖ

Užjaučiamame

Nuoširdžiai užjaučiamame LPKTS Vilkaviškio filialo tarybos narį Joną Starkevičių, mirus mylimam broliui.

LPKTS Vilkaviškio filialas

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ remia

Spausdino spaustuvė UAB

„Rinkos aikštė“, Josvainių g. 41,

Kėdainiai

Offsetinė spauda 2 sp. lankai.

S P A U D O S ,

R A D I O I R

T E L E V I Z I J O S

R E M I M O

F O N D A S



Kaina 1,75 Lt

Tiražas 2830. Užs. Nr.

ILSEKITĖS RAMYBĖJE

Rožė Žalnieriūnaitė-Lauraitienė
1925–2011

Gimė Kupiškio r. Šapalų k. ūkininkų šeimoje. 1943 m. baigė Panevėžio Juozo Balčikonio gimnaziją. Dirbo lietuvių kalbos mokytoja. 1948 m. buvo ištremta į Irkutsko sr. Zimos r. Zulmajaus kaimą. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Gyveno ir dirbo Panevėžyje. Paskutinius 20 m. gyveno Kaune.

Palaidota Panevėžio kapinėse.
Sūnus Voldemaras



Irena Lukoševičiūtė-Žemaitienė
1926–2011

Gimė Jurbarko r., Milaičiuose. 1949 m. ištremta į Irkutsko sr. Bodaibų r., paskui į Irkutsko miestą. Iki 1960 m. buvo uždrausta grįžti į Lietuvą. Ištakėjo už politinio kalnio Žemaičio. Gržusė į Lietuvą mokėsi, baigusi dirbo mokytoja. Užaugino dukterį. Nuo 1991 m. aktyvi LPKTS Kauno filialo narė.

Palaidota Karmėlavos kapinėse.
Nuoširdžiai užjaučiamame dukterį su šeima, giminės ir artimuosius.

LPKTS Kauno filialas

Marija Angelė Urbaitė-Rogožinskaja
1933–2011

Gimė Beržinių k., Klovainių valsč., ūkininkų šeimoje, auginuse keturis vaikus.

Brolis Antanas tapo partizanu Rasputinu, 1945 m. žuvo. Urbų šeimą ištremė į Komiją, Troicko Pečioros rajoną. Kelionėje mirė močiutė, po dyciu metu – motina. Tėvas ištremtas į kitą vietą, sesuo Lionė, kaip partizanu ryšininkė, įkalinta Norilsko lageriuose. Šešiolikmetis Pranas ir keturiolikmetė Marija turėjo išmokti gyventi savarankiškai. Tik 1952 m. šeimai leista susijungti. Tremtyje Marija ištakėjo už Ragožinskio, susilaukė dviejų sūnų. Gržusė į Lietuvą, apsigyveno Klovainių miestelyje. Dirbo „Pavasario“ kolūkyje gyvulininkystės darbininke. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, sūnaus padedama, ūkininkavo tėvų žemėje. 78-uosius metus éjusi Marija žuvo autoavarijoje.

Nuoširdžiai užjaučiamame vaikus, vaikaičius, seserį, giminės bei artimuosius.

LPKTS Pakruojo filialas

Bronislava Kazlauskaitė-Čepienė
1937–2011

Gimė Pasvalio r. Dičiūnų k. Buvo jauniausia keturis vaikus auginė šeimoje. 1949 m. šeimą ištremė į Irkutsko sr. Taišeto r. Apsigyveno kolūkyje. Visa šeima susirgo džiova. Greitai mirė tėvas. Bronislava trejus metus išgulėjo sanatorijoje netoli Irkutsko. Pagijusi dirbo ir mokėsi. Baigusi Suetichos vidurinę mokyklą, išstojo į Krasnojarsko farmacijos mokyklą. 1959 m. grįžo į Lietuvą, mokslus pabaigė tėvynėje. 37 metus dirbo įvairiose vaistinėse, nuo 1966 m. – Pakruojoje. Su vyru buvusiu tremtiniu Algirdu Čepiu užaugino du sūnus, sulaukė keturių vaikaičių. Buvo aktyvi visuomenininkė, Pakruojo senjorų klubo tarybos narė, nuo 2010 metų – LPKTS Pakruojo filialo Etikos komisijos pirminkė. Mėgo keliones, domėjos poezija, literatūra, menu.

Nuoširdžiai užjaučiamame sūnus, vaikaičius, seserį Danutę, broli Joną, artimuosius.

LPKTS Pakruojo filialas

Knygų tremties ir rezistencijos tematika bei naujus „Laisvės kovų archyvo“ numerius galite įsigyti LPKTS būstinės knygynėlyje, Laisvės al. 39, Kaune.

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

LPKTS puslapis internete: <http://www.lpkts.lt>

Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sask. Nr. LT18 70440600 0425 8365, AB "SEB" bankas.

Redakcija pasiliake teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.



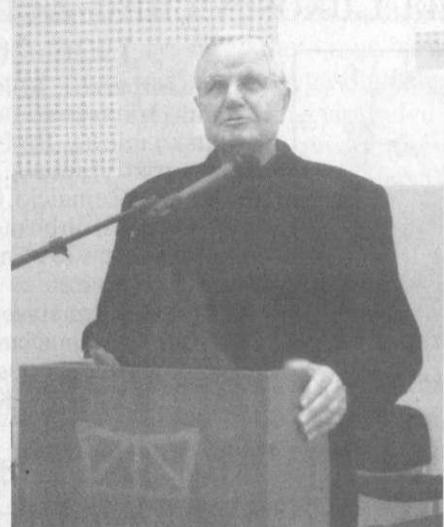
Mokslinė praktinė konferencija „Istorija gyva“

Spalio 24 dieną Kauno pedagogų kvalifikacijos centre įvyko Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos ir Kauno pedagogų kvalifikacijos centro organizuota mokslinė praktinė konferencija „Istorija gyva“. Konferencijoje dalyvavo Kauno miesto mokyklų mokytojai ir mokiniai, garbūs svečiai – Lietuvos Respublikos Seimo nariai: Vincente Vaidevutė Marcinkevičienė, dr. Arvydas Anušauskas, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos pirmininkas dr. Povilas Jakučionis, LPKTS valdybos pirmininko pavaduotoja, 1941 metų tremtinių Jūratę Marcinkevičienė, valdybos narė, atsakingoji sekretorė Ona Tamšaitienė, Kauno miesto savivaldybės Švietimo ir ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė Rita Rasikienė.

Konferencijos tikslas – prisdėti išsaugant istorinę atmintį apie pasipriešinimo laikotarpio įvykius bei sudaryti mokytojams ir mokiniam savygas išgirsti istorijos specialistų įvykių analizes bei apibendrinimus, įvykių liudininkų pasakojimus, pilietinio ugdymo skaidos pavyzdžius mokyklose.

Konferenciją vedė LR Seimo narė

V.V. Margevičienė, šios konferencijos globėja. Konferenciją pradėjo Kauno „Saulės“ gimnazijos gimnazistai, vadovaujami mokytojos metodininkės Audronė Kondrotienės. Skambėjo literatūrine kompozicija „Nespėjus sau lei nusileisti“.



Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos valdybos pirmininkas dr. Povilas Jakučionis



Seimo narys, istorikas dr. Arvydas Anušauskas

Mokytojai ir mokiniai išklausė nemažai pranešimų. Juos skaitė: dr. A. Anušauskas, dr. P. Jakučionis, J. Marcinkevičienė, mokytojos Vida Dabrišienė, Renata Matulaitienė, Rasa Varsackytė, Regina Jonaitienė, Simonas Jazavita, Vytauto Didžiojo uni-



Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos valdybos pirmininko pavaduotoja Jūratę Marcinkevičienė

versiteto trečio kurso studentas, išdėstė jaunosis kartos požiūrių į 1941 metų birželio 14 dienos trėmimą.

Mokytojai ir mokiniai išgirdo autentiškus, tremtų ir lagerius iškentėjusių atsiminimus. Mokiniai – tai nauja Lietuvos piliečių karta, kuriai pasipriešinimo laikotarpio įvykių liudyojai gali perduoti istorijos dalį. Tokio likimo ir pasekmų nelinkime jiems patirti, bet nevalia tautos istoriją pamiršti.

Vilija BARZDŽIUVIENĖ
Rasos Duobaitės-Bumblienės nuotr.

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos informacija

Dėl Kario savanorio teisinio statuso pripažinimo (po mirties) ginkluoto pasipriešinimo kovoje didvyriškai žuvusiems Lietuvos partizanams turi teisę kreiptis į šeimų nariai, giminaičiai, buvę bendražygiai, Lietuvos laisvės kovos sajūdžio nariai, ginkluoto pasipriešinimo kovai neabejingo tautiečiai, kraštiečiai.

Kiekvienoje ginkluoto pasipriešinimo sovietinei okupacijai apygardoje žuvo tūkstančiai Lietuvos partizanų. Šiuo metu dėl Kario savanorio teisinio statuso jiems pripažinimo (po mirties) praktiskai ne-

béra kam kreiptis: daugumas jų patys artimiausiai žmonės (tėvai, broliai, seserys) jau yra mirę. Komisija sudarina žuvusių partizanų sąrašus ir ateityje inicijuos jiems Kario savanorio teisinio statuso pripažinimą (po mirties).

Dėl Laisvės kovų dalyvio teisinio statuso pripažinimo (po mirties) buvusiems politiniams kaliniams (partizanų ryšininkams, partizanų rėmėjams, pogrindinių organizacijų nariams, kitų pasipriešinimo sovietinei okupacijai akcijų dalyviams), kurie buvo suimiți, nuteis-

ti dėl vykdymos rezistentinių veiklos, įkalinti, sugrižo į Tėvynę, gali kreiptis į sutuoktiniai, vaikai, vakaiciai, broliai, seserys, buvę bendražygiai, visuomeninės rezistentų organizacijos.

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija, Gedimino pr. 40/1, 01110 Vilnius. Smulkesnė informacija dėl dokumentų pateikimo teikiama telefonais Vilniuje: (8 5) 231 4157 (dėl Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinio statuso); (8 5) 231 3012 (dėl tremtinio teisinio statuso).

Gaisrų pašvaistėm iraudės tėviškės dangus

,Naktis be véjo. Snigo. Tiktai paryčiu išsiblaivė kovo dangus. Tačiau jau sudrėkės sniegas ženklino keliauninkų pėdas. Vytauto Didžiojo rinktinės 4 kuopos partizanai, vadovaujami Felikso Čereškos, praleisti dieną apsistojo Skilandžio sodyboje Tarprubežių kaime. Tą pačią 1947 metų kovo 17-osios naktį į kaimyno Balnio sodybą atėjo Kęstučio 71 kuopos kovotojai. Sodyba – prie kelio Kalvarija–Alksnė. Niekas nežinotų, jog čia miega „pavojingi“ svečiai, jei ne sargybos klaida, “– prisimena tų įvykių liudininkai.

Keliu nuo Kalvarijos ryto prie blandą skrodė sunkvežimio šviesos. Prie Balnio sodybos „polutorka“ ēmė buksuoti. Iš kėbulo iššokę kareivai surėmė pečius. Partizanai atidengė ugnį. Kareivai apsupo sodybą. F. Čereškos būrys pasitraukė be kovos. 71 kuopos partizanai traukėsi atsaudydamai.

„Per Vilkabalių kaimo balas į Prano Ūko sodybą užėjo sužeistas Bronius Baronas iš Narvydų kaimo, – prisimena Bronelė Ūkaitė. – Dar nespėjau išklausyti, kas nutiko, kai už lango sužaibavo rusų žaliakepuriai. Sužeistas palindo po lova virtuveje. Palovę apstačiai kiauliniai kibiraiss, puodais. Ginklą tévas paslėpė duonkepyje, apkrovė malgomis. Kareivai suvirto į trobą, iškrėtė kambarius. Palovę jų nesudomino ir žmonių veiduose nerimo nežvelgė. Atsidusau, kai „svečiai“ išejo. Išejo ir Bronius Baronas su ginklu rankoje. Dékoju Dievui, nelaimė praėjo.

Tačiau žudikai kruviną puotą buvo tik pradėjė. Gal po valandos į trobą uždusė įsmuko partizanai Donatas Leonavičius-Ménulis, antrasis – nematytas.

– Priglauskite, kol pavojuj praeis, – pasiprašė Ménulis.

Toks jau valstiečio būdas, negiatsakysi, tuo labiau nelaimėje. Vyrai nusiprausė, sėdo pusryčių. Greitai partizanų pėdomis kaukdami atsekė kareivų sunys. Per langą iššoko

nežinomas partizanas. Prieš kulką jį sužeidė. Vyras, sukaupęs jégas, dingo Vilkabalių raiste. Nusilpus jégomis, išgyvenimo pasitraukė... Čia jį po liaunu berželiu aptiko NKVD sunys.

Partizano kūną kareivai atgabeno į Ūko sodybą. Baisi mirtis ištiko Donatą Leinavičių-Ménulį. Šokant per langą jį sunkiai sužeidė į galvą. Nubėgo už tvarto ir nukrito prie kūdros, bandė atsistoti. Kareivai puolė prie aukos, išrankę ištraukė ginklą. Donatas iškėlė rankas į dangų. Iš žaidos tekėjo kraujas. Dar bandė šliaužti, gelbėtis.

– Dobivai (Pribaik, – rus.), – išakė kareivui vyrės.

Pasinaudodamos sumaištimi su sese Stasele pabėgome į namų. Kelyje Staselė pasakė: „Aš nekalta“ ir sugrižo... tiesiai į „polutorką“. Tėvas – jau kėbule šalia nužudytuju kūnų.

Namuose liko mama ir nepilnametė sesuo Albina. Ir man rūpi, kas dedasi namuose. Švintant išėjau namo. Degė Balnio sodyba. Sutratėjo kulkosvaidis, išilięsnojo Skilandžio namai. Vakarykščiai žudikai tėsė kruviną puotą. Imu klumpes į rankas, bėgu namo. Mama, išgirdusi blogą naujieną, sakė: „Kaip bus, taip – į namų niekur neisiu“.

Kieme suūžė „polutorka“. Rusas išakė man rengtis. Kai iširopščiau į kėbulą, kareivai padegamosiomis kulkomis padegė kluono stogą ir atsuko ginklus į namą. Liepsnų liežuviai nubėgo stogais. Šaltas kovo vėjas degino veidą, rankas. Sunkvežimis, baisiai kriokdamas, taškė į šalis patiūs kovo sniegą, nužymėdamas ribą į nežinomybę... Nuvažiavome lydimi gaisrų pašvaisčių.

Neliko namų šilumos, neliiko ramybės, tik vakaro žvaigždės mirgėjo pro apdegusius kiemo medžius.

Kai susimąstau, kai išklaušau į nutolusius jaunystės metus, matau gaisrų pašvaistėm iraudusį tėviškės dangų...

Albinas SLAVICKAS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumeratos indeksas – 0117. Prenumerata kainuoja:
1 mén. – 7 Lt.
Vienas savaitraščio numeris kainuoja 1,75 Lt.
„Tremtinys“ išeina keturis kartus per mėnesį.
Prenumerata priimama „Lietuvos pašte“ iki kiekvieno mėnesio 22 dienos.

Dėl techninių kliūčių nespausdiname TV programų.
Atsiprašome skaitytojų.